

Könyvajánló

V. ECSEDY JUDIT: A KÖNYVNYOMTATÁS TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON
A KÉZISAJTÓ KORÁBAN 1473–1830

Kis Krisztián Bálint

„A könyv már kívülről is ígér és szuggerál.”
(Szabó Lőrinc)

A címben foglaltaknál jóval több, tartalmas kultúrtörténeti kötet a fővárosban 2021 végén látott napvilágot 567 számozott oldal terjedelemben, a fölhasznált irodalmat és az egyéb hivatkozásokat tartalmazó 1573 lábjegyzettel, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK), valamint a Kossuth Kiadó együttműködésének második nagyszabású kiadványaként.

A témához és a szakmához méltóan igényesen megformált, műnyomó papírra nyomtatott, A4-es formátumú, keménytáblás kötésű és papír védőborítóval teljes kötet nyomdai és közzétett munkálatait a több mint négyszáz éves

A nyomdászat és könyvkereskedelem allegóriája (kolozsvári címlapdász; Páldi Székely István nyomdász metszete, 1764)

hagyományokkal rendelkező és a kötetben a vonatkozó nagy nyomdászlelőket is ismertető debreceni Alföldi Nyomda Zrt. végezte.

A kiadványból műves, egészsbőr kötésű díszkiadás is készül, akárcsak az MTA KIK által a sorozat kezdő kötetének szánt Rozsondai Marianne: *A magyar könyvkötés a gótikától a művészkönyvekig* című, 2019-es monográfiájából (Könyvajánló: *Magyar Grafika* 2020/2–3. szám).

A könyv időhatárában, tartalmában és terjedelmében szerényebb, de továbbra is jól használható, megbízható elődje – ugyancsak V. Ecsedy Judit tollából – *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában 1473–1800* címmel jelent meg 1999-ben, 372 számozott oldal terjedelemben, 101 fekete-fehér illusztrációval a budapesti Ballasi Kiadó gondozásában, kisebb formátumban, kartonált kötésben. Ebben a kiadásban a 13. főfejezetet, mely a magyar könyvkereskedelem történetének vázlatát 1800-ig, Pavercsik Ilona írta.

Az új kiadvány tizenkét, római számozású főfejezetből és további öt kisebb fejezetből áll. Az első főfejezet a vizsgált korszakról igyekszik összegző, általános képet adni. A következő hat főfejezet konkrétan, évszázadonként vizsgálja a történelmi Magyarországon és annak területén kívül megjelent, ma ismert magyar, illetve

191. illusztráció: A kevés név szerint ismert korabeli magyarországi fametszők egyike, a 18. század végén és a 19. század első évtizedeiben tevékenykedő J. Gritner szignójával ellátott fametszetű fejlécét a veszprémi Streibig- és a pozsonyi Patzkó-nyomdában is használták

magyar vonatkozású nyomdákat, nyomdászokat és kiadványaik javát a kezdetektől, 1473-tól a szakirodalom által régi könyvnek nevezett korszak időhatáráig, melyet újabban 1830-ig, sőt 1850-ig is kitolnak. Éppen ezért úttörő vállalkozás a hatodik főfejezet, mely nemcsak a 18. századról szól, hanem kilencedik alfejezetében immár kiegészül az 1830-ig tartó időszak összegző

adataival. A 19. század első három évtizedének magyarországi szintézise ilyen formában tulajdonképpen előzmények nélküli, hiánypótló munka.

Önálló főfejezet foglalkozik a magyarországi sajátosságokkal, úgymint a külföldi kapcsolatokkal, a nyomdai leltárakkal és izgalmas alfejezetként a nyomdafelszerelések rekonstruálásával. Tanulságos a következő főfejezet is, mely a könyvnyomtatás szerteágazó kapcsolatait vizsgálja más kézműves iparágakkal, úgymint a pa-

Az első, Magyarországon magyar nyelven nyomtatott könyv, az Újtestamentum, egyúttal a leggazdagabban illusztrált 16. századi könyvünk. A címlap keretdíszét négy különálló fametszetből állították össze (Sárvár-Újsziget, 1541)

pírkészítő, a betűmetsző és -öntő, valamint a könyvkötő mesterségekkel. Újabb önálló főfejezetben hiánypótló, vázlatos összegző képet kapunk a könyvkiadás és a könyvnyomtatás korabeli magyarországi szabályozásáról, úgymint a nyomdaalapítás, a cenzúra, a könyvvizsgálat előírásainak alakulásáról, változásairól a századok folyamán. Külön kiemelésre érdemesek a tiltott könyvekről és a nyomdai privilégiumokról szóló alfejezetek. Az utolsó előtti főfejezet számokban, statisztikai eszközöket is alkalmazva összegzi a vizsgált korszak magyarországi könyvtermelését, ami mintegy keretet alkot az első főfejezettel. A záró főfejezet igazi hungaricum: a magyarországi könyvdíszítés és -illusztrálás történetét követi nyomon főbb vonalaiban, a kéziszajtó korában.

„1473 és 1830 között mai tudásunk szerint 171 nyomda működött az ország területén hosszabb-rövidebb ideig, és 486 nyomdász nevét ismerjük... A 486 nyomdásznev között... találunk nyomdatulajdonosokat, nyomdavezetőket (faktorokat), betűöntőket, nyomdászsegédeket... nemcsak férfiakat, hanem szép számmal a nyomdákat megöröklő és üzemeltető asszonyokat, özvegyeket is...” (A fülszövegből)

Külön segítséget jelenthet a vonatkozó könyvtörténeti fogalmak alfabetikusan szedett fejezet-része. A könyv végén hagyományosan a szakirodalmi hivatkozások, a rövidítések és a képjegyzék fejezetei kaptak helyet. A kötet praktikus használható, működési hellyel és idővel ellátott nyomda- és nyomdászmutatóval, valamint külön kurzív szedésű hely- és földrajzi mutatóval, illetve a fölhasznált irodalmat is magában foglaló névmutatóval zárul.

A 196 darabból álló, gondosan válogatott képanyag nemcsak illusztrálja, hanem egyben ki is egészíti az írott szöveget, alkalmanként látványos összefüggések föltárásával.

Az eddig már jól földolgozott vagy éppen a legkevésbé ismert nyomdák és nyomdászok kiadványainak címlapjai és illusztrációik eredeti szí-

Az első (nagy)szebeni nyomdászok, Valentinus Corvinus és Lucas Trapoldner családnévét megörökítő C & TR betűcsoport 1528-as évszámmal – egyúttal a legkorábbi magyarországi nyomdászjelvény

Az 1658. esztendőre szóló nagyszombati kalendárium két (fekete-vörös) színnyomatú címlapja, utólag, kézzel színezett metszetekkel, alul a város látképével

neikben idézik meg koruk szellemi és technikai színvonalát.

Ezzel összességében egy másik, vizuális képet alakítanak ki az olvasóban a vizsgált időszakban zajló könyvformálási és -díszítési eljárásokról, folyamatokról. A képek forrásai a következő közgyűjtemények: az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár; a budapesti Evangélikus Országos Gyűjtemény, Könyvtár; az esztergomi Főszékes-egyházi Könyvtár; az MTA KIK, Kézirattár; az Országos Széchényi Könyvtár és a marosvásárhelyi Teleki-Bolyai Könyvtár.

A szerző új kötetével a szintézis horizontja felé haladva a legnemesebb magyarországi nyomdászattörténeti kutatók nyomdokain jár, és eddig soha nem látott távolságokba jut el. Részben ismeretlen, izgalmas új utakat járt be és térképezett föl a számunkra, részben meglepő folyamatokat és érdekes összefüggéseket tárt föl, térben és időben egyaránt.

„Tudja-e az olvasó, hogy íratlan törvény: nyomdába lépve le kell emelnünk a kalapunkat?”

(Zelk Zoltán)

Johannes Canonicus et plebanus Ecclesie sancti Martini pozsoniensi Commissarius in sancto negotio Jubilei in eodemque loco deputatus per Reverendissimum et Illustrissimum dominum don Johannem de Aragonia titulum sancti adriani Sacrosancte Romane Ecclesie primum Cardinalem apostolicum de latere legatum ad Hungarie Bohemie et polonie Regna et Sanctissimo domino nro Sixto Papa quarto destinatum fidem facimus per presentes quod quia honesta Agnes de posonio debitum fecit ponendo et contribuendo ad Lippu pro expeditione facienda contra impiosissimos Turcos Christiani nominis atrocissimos hostes iuxta ordinacionem prefati domini legati Ideo declaramus quod possit ab idoneo Confessore et se eligendo ab excois sententis et peccis omnibus Contritis et confessis absolvere et assequi sancti Jubilei omnium peccatorum remissionem in vita et in mortis articulo plenariam Indulgentiam Datam ipsa Die Ascensionis domini Anno eiusdem Millesimo Quadringentesimo Octuagesimo

Forma Absolucionis

Misereatur tui omnipotens deus et cetera Dominus noster ihesus christus te absoluat et Ego auctoritate beatorum petri et pauli apostolorum et sancte Romane Ecclesie mihi in hac parte commissa et tibi concessa absolvo te ab omni vinculo Excommunicationis Suspensionis et Interdicti aliisque Saniis a Jure vel ab homine generaliter aut specialiter tibi prolatis et restituo te Communioni fidelium et participationi Ecclesiasticorum Sacramentorum Et eadem auctoritate ego absolvo te ab omnibus peccis tuis Contritis et Confessis etiam de oblitis et concedo tibi omnium peccatorum tuorum plenariam remissionem et remitto tibi omnes penas in presenti seculo aut in purgatorio faciendas In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen

Si hoc vix non movere Peffena vix

Johannes Han, a pozsonyi Szent Márton székesegyház kanonoka által 1480. május 11-én kiállított bűnbocsánati levél, melynek nyomtatott szövegrésze a második magyarországi ősnymodában készült

Tizenkettedik alkalommal kerül kiírásra a GPwA pályázat!

Cél: A papír-, nyomda- és csomagolóipar területén végzett kiemelkedő környezetközpontú vállalatirányítási tevékenység, környezetkímélő technológiák alkalmazása, valamint a papír-, nyomda- és csomagolóipar környezettudatosságának fejlesztése területén végzett tudatformáló, példamutató tevékenység elismerése.

Kategóriák:

Az Év Zöld Papírgyártója • Az Év Zöld Papírkereskedője • Az Év Zöld Nyomdája • Az Év Zöld Csomagolóanyag-gyártója

A GPwA 2022 partnerei

Fővédnökök: Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület • Nyomda- és Papíripari Szövetség • Csomagolási és Anyagmozgatási Országos Szövetség • Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könyvüipari és Környezetmérnöki Kar •

Széchenyi István Egyetem Csomagolásvizsgáló Laboratórium • Prosystem Print Kft. • X-Rite Pantone •

Támogatók: Canon Hungária Kft. • Eurotronik Zrt. • Heidelberg Magyarország Kft. • hubergroup Hungary Kft. • Jura Trade Kft. • Konica Minolta Magyarország Kft. • manroland Magyarország Kft. • Sun Chemical Kft. •

Médiapartnerek: Magyar Grafika • Nyomdaviilág

A GPwA 2022 szervezője: a Mérnök és Nyomdász Kft., projektvezető: dr. Schulz Péter.

Jelentkezés: a részvételi szándékot rögzítő Pályázati dokumentáció beadási határideje: 2022. június 30.

További részletek: +36/20/970-4807;
www.p-e.hu/GPwA/AZ_AKTUÁLIS_PÁLYÁZAT

